

Jön Türkler, Farmasonlar ve Yahudiler*

Ceviren ZEYNEP AVCI KARABEY

Söylendiğine göre, Kâmil Paşa, 1913 yılı başlarında, Osmanlı Sadrazam'ı iken, İngiliz Büyükelçisi Sir Gerard Lowther'in desteğini esirgemesinden yakınıyor, umutsuzluk içinde, «Nerede White? Nerede Curris?»¹ diyordu.

Kâmil Paşa'nın Lowther'in tutumundan acı acı yakınması gerçekten haklıydı ama White ve Currie'ye duyduğu özlemin tarihî bir dayanağı olduğu şüphelidir. Aslında, ister İngiltere'nin Berlin Kongresi ertesinden I. Dünya Savaşı öncesine kadar Osmanlı İmparatorluğuna karşı sürdürdüğü politikaya, ister aynı dönemde İstanbul'daki İngiliz Büyükelçilerinin tutumlarına bakalım, başat izlenimimiz herhalde olumsuz olacaktır. İngiltere'nin Padişah'a Asya'daki Osmanlı varlığını «silâh gücü» ile savunmakta yardım etmeye söz verdiği Kıbrıs Antlaşması'nın hemen ertesinde karşılıklı hayal kırıklığı daha o zamandan göze çarpıyordu. İngiliz Hükümeti bir yandan kendini Abdülhamid'e ekonomik veya başka türlü destek sağlamak için isteksiz ya da yetersiz buluyor, öte yandan da Padişah'ın, Kıbrıs Antlaşmasıyla yapmaya söz verdiği «gerekli reformları» gerçekleştirme konusunda pek de hevesli olmadığından şüpheleniyordu. 1879 sonunda, İstanbul'daki İngiliz etkisi aşağı bir düzeye inmişti. Osmanlı yanlısı Layard, Salisbury'nin belirttiği gibi, «Sultan'ın karşısında kendini kaybetmiş, fırtınaya tutulmuş Portekizli bir denizci gibi, taptığı putu dövmek eğilimine kapılmıştır».² Bundan böyle Osmanlı-İngiliz ilişkileri «soğuk» kaldı. İngiltere'nin Mısır'ı işgali bir yandan Abdülhamid'in bu sözde müttefik hakkında şüphelerini arttırmış, öte yandan da Osmanlılarla ittifak yapma konusunda İngiltere'nin isteğini oldukça azalt-

mıştı.³ İngiltere'nin Abdülhamid'e karşı tutumu, gitgide artan bir hoşlanmazlık ve güvensizliğe dönüştü; onun reformlara inanmadığı, zararlı ve muhtemelen tehlikeli bir Pan-İslâmizm'i yaymaya çalıştığı düşünülüyordu. Bütün bunların üstüne, 1890'lardaki Ermeni partidaları da eklenince, Padişah, kana susamış, vicdansız bir despot diye uğursuz bir ün kazanıverdi. Artık «Melun Abdül» ile herhangi bir bağlantıya girmenin uygulamada yarar-sız, ahlâkça da yanlış olduğu düşünülüyordu; «adı ağza alınmaz Türk»ün Kırım savaşında ve 1876-78'de üzerine oynanılmış bulunması şüphesiz bir yanlışlık olmuştu.

Salisbury, 1898'de, «İnanıyorum ki,» diye yazıyordu, «Palmerston ve Lord Stratford de Redoliff yüzünden 1805'deki müttefiklerimizden uzaklaşmakla büyük bir falso yaptık. Büyümekte olan bir devletin dostluğunu, görünür biçimde çöken bir devlet için feda ettik.»⁴ En sonunda, Almanya korkusu Rusya ile bir «antant»ın gerçekleşmesini sağladı. Bu «antant», zorunlu olarak Osmanlı-İngiliz ilişkilerini her zamankinden daha da güç ve bulanık bir biçime dönüştürecek nitelikteydi, nitekim böyle oldu.

Bir yıl sonra Jön Türk devriminin patlak vermesi, yine de, ilk bakışta Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasında daha sıcak bir ilişkiyi müjdeleyecekmiş gibi görünüyordu. Yeni atanan Büyükelçi Sir Gerard Lowther (1858-1916) İstanbul'da halkça coşkunlukla karşılandı. Sir Edward Grey, devrimi «Harikulâde» diye nitelendiriyor, «Kötü iken Türk Hükümetine karşıydık, ama halk ile aramızda bir engel yoktu, asla da olmamıştır» diyordu.⁵ Ama kısa bir süre sonra, Jön Türk devriminin Osmanlı-İngiliz ilişkilerinde köklü bir değişim oluşturmadığı ortaya çıktı. İngiliz politikası yine de, Osmanlı rejimi ne olursa olsun,

Rusya ile bir «antant»ı gerçekleştirmek ihtiyacı ile yönlendiriliyordu. Durum böyle olunca, —siyasal ya da ekonomik olarak— Osmanlılara sağlam, yürekte bir destek sunmak en azından verimsiz, hattâ düpedüz zararlı görülmüş olsa gerektir. Lowther bu tutumuyla herhalde İngiliz Dışişlerinin çizgisine uyuyordu. Hattâ daha ileri gidip, İstanbul'da ki siyasal durum ve Jön Türklerin eylemleri üzerine raporları ile Lowther'in İngiliz Dışişlerine Jön Türklerin Abdülhamid'den de beter oldukları fikrini benimsettiği söylenebilir. Lowther böylece İngiliz Dışişlerinde uzun süredir varolan, Osmanlı karşıtı önyargıları pekiştiriyor, Dışişlerindeki Osmanlı Hükümetinin hem kötü, hem yetersiz, hem yoz, hem de çocukça kişilerden oluştuğuna inanma eğilimini güçlendiriyordu.

Öyle görünüyor ki, Londra'daki meslektaşlarına ve üstlerine böyle izlenimleri aktarıken, Büyükelçi tümüyle baş çevirmeni G.H. Fitzmaurice (1865-1939) tarafından yönlendirilmekteydi. Lowther'in de Fitzmaurice'in de yazılı bir otobiyografisi bulunmamaktadır. Bu yüzden, birincinin kişilik olarak ne kadar edilgin ve etkilenmeye yatkın, ikincinin de ne derece güçlü ve kandırıcı olduğunu bilmemiz güç olacaktır. Ama hiç olmazsa, Lowther'in İstanbul'a yeni gelmiş, Fitzmaurice'nin de bu kentte yıllanmış olduğunu, Büyükelçinin baş çevirmeninin yeteneklerine hayranlık duyduğunu, ona güvendiğini biliyoruz.

1909 yılı Temmuz ayında Dışişleri Sürekli Sekreter Yardımcısına, «Yorulmak bilmez Fitzmaurice'e gelince», diye yazıyordu, «onun yerel siyaset dünyasının çeşitli öğeleriyle ilişkide olduğuna Yahudi İttihat ve Terakki Cemiyeti ile yakın ilişkili bir Yahudi Başçevirmenleri bulunduğundan, belki Ruslar dışında, hiçbir elçiliğin bizden daha iyi bilgi alamadığına eminim» İki yıl sonra, bir Jön Türk gazetesi olan **Tanin**, Fitzmaurice'e bir Arap halifeliği kurulması yolunda işler çevirdiği ve Osmanlı İmparatorluğu'nu Sionist yanlısı diye gösterdiği gerekçesi ile saldırdığında, Lowther başçevirmenini güçlü bir biçimde savundu ve **Tanin**'in saldırısına karşı Fitzmaurice'in açıklamasını destekledi. Fitzmaurice'e göre, saldırının nedeni, kendisinin bu Jön Türkler üzerinde Farmasonluğun etkisine ilişkin bir soruşturma yapıyor olmasıydı. Fitzmaurice, böyle bir soruşturmayı sürdürmenin ona

düşen bir görev olduğuna inanıyordu; çünkü masonluk, «İngiliz çıkarlarını etkileyen siyasal konularda bir entrika aracı» haline gelmişti. Fitzmaurice aynı zamanda masonluk hakkında soruşturmalarının «tehlikeden irak olmadığına» da inanıyordu?

Kullanılan dilden de açıkça anlaşıldığı gibi, başçevirmen İstanbul'da işlerin görüldükleri gibi yürümediklerine, siyasal olayların gizli anlamları, bilinmeyenlerle dolu açıklamaları olduğuna inanmaktaydı. 1912 yılı Kasım ayında, Balkan müttefikleri, İstanbul'u alacakmış gibi görüldükleri bir sırada, Grey'in baş özel sekreteri William Tyrrell'e yazdığı ilginç bir mektup, Fitzmaurice'in görüşüne örnek gösterilebilir. Fitzmaurice mektubunda Osmanlı başkentinin adını Çarigrad diye, mektup tarihinin yanına yazıyor ve şöyle başlıyordu: «Kuğunun ölmeden önceki son şarkısı gibi, ben de sana, herkes taşı-tarağı toplayıp Asya kıyılarına kaçmadan önce son bir mektup yazıyorum.» Fitzmaurice «1453 dram»ının «gerisin geriye çözülmekte» olduğuna inanıyor, İttihat ve Terakki Cemiyetinin siyasal öğretisi ve uygulamaları ile yozlaştırılmış, çürütülmüş olan Türk Ordusunun Padişah yerine Cavit Bey adına savaşamayarak öc alma peşinde koşan Bulgarların ve yeni Büyük Devlet'in —«Balkan Birleşik Devletleri»nin— orduları önünde yenildiğini ileri sürüyordu.

Bunlar şüphesiz üstlerine oynanacak Gladstoncu Geleneğin gözdeleri olmalarının yanı sıra en güçlü atlarıdır. Berlin Antlaşmasının 23. Maddesi, Ayastefenos hükümlerine dönmekle doğrultuldu; eğer, 36 saat içinde burada büyük kıyımlar v.b. olursa alevli dalgalar bütün Anadolu'yu yalayabilir ve Urmiye'deki 10 bin Rus'u içeri girip Berlin'in 61. maddesini yürürlüğe koymaya zorlayabilirdi. «Fitzmaurice'in hayal gücü de canlandırdığı görüntü kadar ateşli olmalı ki, mektubu şöyle sürdürmektedir: «Ulusal Galerideki Turner'in «Yağmur, Rüzgâr ve Kız» tablosu gibi, şimdi dört yıldır Pan-Yahudilik arabasına koşulmuş giden Pan-İslamizmin son çırpınışları olarak, bir genel kıyım v.b., v.b. Anadolu'yu yalayıp geçerse, çıkacak kır yangını Mısır'a bile ulaşabilir.»⁶

Lowther'in de Fitzmaurice'in genel görüşüne katıldığı konusunda şüphe yoktur. 1909 yılındaki mektubunda görüldüğü gibi, «Yahudi

* Middle Eastern Studies (Orta Doğu Araştırmaları), Londra, VII. Cilt No: 1, Ocak 1971, s. 89-104.

İttihat ve Terakki Cemiyeti»nden söz etmektedir. Öteki mektupları da Osmanlı siyaseti üzerine fikirlerini kesinlikle açıklığa kavuşturur. 1910 yılındaki bir mektubunda Hardinge'e «Nineteenth Century dergisindeki yazıyı okudun mu?» diye sormaktadır. «Orada Fransa'daki Farmasonluk üstüne anlatılanlar gerekli değişikliklerle buralarda olup biteni de açıklamaktadır. Yahudiler, Sosyalistler ve Farmasonlar; bunların tümü de önemli. Hele masonlar büyük gelişme gösteriyor. Çok fazla güçlenmezse, bu da bir başka karşı-devrimi doğuracaktır.» Bir hafta sonra, «Kendi çıkarlarının peşinde koşan sahtekâr Farmasonlar ve Yahudi İttifakının İttihat ve Terakki Cemiyetini temsil ettiğinden» söz ediyor ve «Şu Arnavutluk işi birkaç Selânikli yahudi tarafından yaratılmıştır» diye kesin yargısını belirtiyordu.⁹ Üç yıl sonra da fikirlerinde fazla bir değişiklik yoktu. 1913 yılı Mart ayında Dışişlerinde Hardinge'in yerine gelen Sir Arthur Nicholson'a, «Büyük Britanya ve temsilcileri» diye yazıyordu, «...burada ipleri elinde tutan gözükaralık ve şiddete hiç yanaşmadıkları için, saygınlığımız yok. Mahmut Şevket'in (Sadrazam) İtilafçılardan (Hürriyet ve İtilaf Fırkası) yani ilimliler veya barışçılar, adlarına ne dersiniz deyin o takımdan korktuğunu ya da korkması gerektiğini sanmıyorum; o daha çok ülkenin başına ne gelirse gelsin aldırmanın ve Yahudiler tarafından da yüreklendirilerek açıkça kendi çıkarlarının peşinde koşan kesiminden korkmalı.¹⁰»

Neyseni, elçi ve başçevirmeni tarafından ortaya çıkarılan, Yahudi Mason ve Jön Türk komplosunun gizlerini sağdan-soldan gelen söylentilerden derlemek zorunluluğu yok. Bütün bunlar, 29 Mayıs 1910'da Lowther'in Hardinge'e yazdığı bir mektupta ortaya konmaktadır. Sözü geçen mektup ekte sunuluyor. Mektupta Lowther'in tüm dolambaçlı yollarını açıkladığı hikâyeye, Akdeniz'in çeşitli bölümlerindeki —hattâ ötesindeki— birçok aktörle ilgilidir. Bunların hepsi de Farmasonluğun gizli bağları ile birbirlerine bağlanmıştır: «Roma'nın Yahudi Belediye Başkanı Nathan, Masonlukta oldukça yüksek bir rütbe sahibidir. Ayrıca, öyle görünüyorki, Yahudi Başbakanlar Luzzati ve Sonnino, öteki Yahudi Senatör ve Milletvekilleri de Masondurlar.» «İtalyan Hükümeti dış temsilcilikte deneyimi olmayan bir Yahudi-Mason'u, Primo Levi'yi, Selânik Baş-

konsolosluğuna atadı. Öteki yurt edinme planlarına karşı Sionizmin gelişmiş bir biçimi olarak görülen Mezopotamya'ya Yahudi göçünü sağlamak için Jacob Schiff ile birlikte Amerikan Yahudilerini etkileyen Oscar Strauss (!) da buraya Amerikan Elçisi olarak atandı.» Nathan, Levi ve ötekilerin yanına bir başka adı eklersek, bu görünmez zincirin hayatı bir bağlantısını ortaya çıkarmış oluruz: «Birkaç yıl önce, şimdi Osmanlı Meclis'inde aynı kentin milletvekili olan Selânikli bir Yahudi-Mason, Emanuel Karasso, Selânik'de İtalyan Farmasonluğu ile ilişkili, Makedonya Rizorta adlı bir loca kurmuştu. Bu adamın Türkiye'deki yeni yönetim üzerinde gizli bir Yahudi etkisi yaratmak amacı ile subay ve sivil Jön Türklere Masonluğu benimsetmek için çalıştığı anlaşılmaktadır. «Bunlar komploculardır. Nathan ile Levi, Sonnino ile Luzzati, Schiff ile Strauss ve Karasso! Peki ama bunların amacı neydi? «Bunların ulaşmaya çalıştıkları ilk amaç, Türkiye'nin ve bu ülkedeki ekonomik yatırımların tümüyle ele geçirilmesidir...» Bu ilk amacın gerisinde bir hedef yattı: «(Yahudi) iktisat-öncesi zihniyeti olan Türk'ü tuzağına düşürmüş gibi görünmektedir. Türkiye sınırları içinde İsrail'in kutsal toprakları bulunduğu göre, Yahudi'nin kendine önemli bir yer edinmeye çalışması ve bu yerini ideallerini gerçekleştirmek, yani İsrail Zangwill'in **Fortnight Review** adlı derginin Nisan sayısındaki yazısında açıkladığı gibi, Filistin ya da Babil'de bağımsız bir İsrail devletinin yaratılması için kullanılması çok doğaldır.» Jön Türkler bu amaçları gerçekleştirmeye Karasso tarafından koşullar; karşılık olarak da, Osmanlı İmparatorluğunu Yahudiliğin doğrudan bir aracı yapmışlardı «Çingene asıllı olan Dahiliye Nazırı Talât bey,... bir Yahudi dönmesi olan Maliye Nazırı Cavit, İttihak ve Terakki Komitesinin gizli gücünün resmî yansımalarıdır. Bunlar Kabinenin yegane sözü geçen üyeleridir ve Farmasonluğun da Türkiye'deki doruk noktalarını oluştururlar... Bir yıl kadar önce Dahiliye Nazırı olmasından bu yana Talât Bey bölgelerdeki Valilik, Mutasarrıflık, Kaymakamlık gibi önemli görevlere ya Mason olan, ya Komite'ye bağlı olan, genellikle de her iki niteliği birden taşıyan kişileri atayarak, imparatorluk çapında Farmason Komitesi ağını örmetedir. Böylece, Türkiye'nin görünmez hü-

kümeti Grand Orient locası, Üstad-ı Âzam-ı da Talât Bey olmaktadır.» Bunlar, Sir Gerard'ın hikayesinin ana çizgileriydi, ama bazı süslü ve son derece anlamlı ayrıntılar da vardı. Yahudiler Rusya'dan nefret ediyorlar, İngiltere ise Rusya ile dost; dolayısıyla Yahudiler İngilizlere de karşıdır. «Almanlar bence bunun farkındalar.» Jön Türklerle Yahudiler bir kez daha, Ermenileri, Rumları, Arapları yabancılaştırmak ve dışarı atmak için birleşmişlerdi. Hedef alınan Araplardan bir kısmı da, «Gözlerini gizlice bir 'Arap Hükümeti' olarak Hidivliğe çevirmişler, bir gün İngiliz koruması altında tüm Osmanlı Araplarını merkezci olarak etkileyebilecekleri umudunu besliyorlardı.»

Bu belgede yer alan saçma hayal ürünlerinin dikkatle gözden geçirilmesi gerekir. Çünkü, bunlar İngiliz Sekreterinin duyarlı ve önemli bir bölgeden güvenilir bilgi vermelemini beklediği bu iki adamın kapıldıkları safdilliliğin uç noktalarını sergilemektedirler.¹¹ Belge bu kişilerin gerçekte bağlarının ne kadar zayıf olduğunu göstermektedir. Elbette ki, Jön Türkler gibi doktriner kişilerin yönetimi Osmanlı İmparatorluğu için hayırlı olmayan bir gelişme idi, ama bu olayı Yahudi-Masonluğun komplosu sonucu diye göstermek, anlamını tümüyle gözden kaçırmak oluyordu. Bazı sersemletici uydurmaların yanılığı olmalıydı.

Lowther ile Fitzmaurice, bu kadar temel bir soruda böylesine kolaylıkla yanlış yola saptırılabilirlerse, Osmanlı siyasetine ilişkin başka konulardaki yargılarından da şüphelenmek gerekir. Yine de, bu yargılarının siyaseti nasıl etkilediği, değişik daha karmaşık bir konudur. Ama bir etkisinin varolduğundan da şüphe etmemeliyiz. Lowther'in 29 Mayıs tarihli raporundan söz eden Hardinge raporun «çok ilginç» olduğunu ve kopyalarının özel olarak Hindistan Bakanlığına, Kahire'ye ve Tahran'a gönderildiğini açıklamıştır.¹² Bu da raporun nasıl ciddiye alındığının bir belirtisidir. Yukarıda tartışıldığı gibi, az çok belli olan Osmanlı karşıtı yargılar 1880'lerden başlayarak İngiliz siyasetinin belirgin bir özelliğini oluşturmaktadır. Yeni Osmanlı yöneticilerinin uğursuz komploculardan oluşan grup oldukları inancını pekiştiren Lowther'in mektubu, bu yargıyı doğrulayıcı olmuş, yeni bir güç kazandırmıştır. Birinci Dünya Savaşı ön-

cesine raslayan yıllardaki Osmanlı İmparatorluğu karşısında İngiliz siyaseti gözden geçirilirken, etkilerinin ne olacağı hesaplanmayan böyle bir yargı da dikkate alınmalıdır. Son bildirimlerinden birinde, Profesör Allan Cunningham, 1914'e geldiğinde, İngiliz hükümetinin Türkiye'yi kendi yanına çekmek için artık herhangi bir biçimde büyük özverilere girmek hevesinde olmadığını belirtmiştir.¹³ Bu tutumun oluşumunda Lowther'in raporlarının da rol oynadığını düşünmek aklı yakın olur.

Hem kendi içlerindeki ilginçliklerini hem de yaygınlıklarını ortaya koymak açısından, Lowther ve Fitzmaurice'in görüşlerinin iki yankısından söz etmeye değer sanırız. 26 Eylül 1916 tarihli **Arab Bulletin**, «Yeni Rejim (1908-1914) altındaki Türkiye'de Farmasonluk üzerine notlar» başlıklı imzasız bir yazı yayımlandı. Bülten'in, Lowther'in 29 Mayıs 1910 tarihli mektubundaki yorumu süsleyip püsleyip yeniden ortaya sürdüğü anlaşılmaktadır. Talât, Cavit, Dr. Nâzım ve Bahattin (Şakir) Manastırlı'yı Farmasonluğa sokmaktan, «aşağı sınıftan, dürüst olmayan bir avukat, dalkavuk, satılmış ve saman altından su yürüten, esrarengiz tavırlı» Karasso sorumluydu; bu adam «İttihat ve Terakki Komitesi'nin aslanları ve kaplanları için yararlı bir çakaldı. İttihat ve Terakki Komitesi, Farmasonluk ve Yahudilik çözülmez bağlarla birbirine bağlanmışlardı: «Selânik'i bilen bazı İstanbullu Türkler, Komite'nin amblemi ile Makedonya Rizorta Locası ve Yahudi Beni Birth Cemiyeti'nin amblemleri arasındaki ilginç benzerliğe dikkati çekmektedir.» 1909 Haziranında Türkiye Grand Orient'inin açılışı, «(İstanbul'un Yahudi mahallesi olan) Hasköy'den, Selânik, İzmir, Macaristan'ın çeşitli kentleri ve Büyük Merkezci İmparatorluklardan sayısız Yahudi centilmeninin varlığı ile şereflenmişti.» Bülten, Türkiye Grand Orient'i Yüksek Konseyi'nin üyelerini sıralıyordu. Bunlardan üç ya da dört tanesi Yahudi,¹⁴ üçü dönme ve yalnızca dördü müslümandı. Bülten, bazı yabancı gözlemcilerin, «Sakin Genç Türk, Alman taraftan bir Yahudi çıkmasını» diye merak etmeye başladıklarını ileri sürüyordu. Yazı, çeşitli karmaşık hükümlerin peşpeşe sıralanmasından sonra, şöyle sonuçlanıyordu: «Bilindiği kadarıyla Türk Farmasonluğu şimdilik uykudadır. Halen Türkiye'de yönetimi elinde tu-

tan grup iktidardan uzaklaştırılıncaya kadar, muhtemelen böyle kalacak, bundan sonra da, gelecekteki Türk rejimine ya da yabancı işgalcilere karşı yeraltı yöntemlerini uygulamayı sürdürecektir.»¹⁵

Sözü edilmeye değer bir başka yankı da Kahire Haberalma Başkanı G. F. Clayton'un, resmen görevli olarak bulunduğu Londra'dan 3 Ağustos 1916'da yazılmıştır. Clayton, Yahudilerin yaygın etkinlikleri konusunda «Her zaman düşündüğünü kanıtlayan» şu izlenimlerini anlatıyordu: «İngiliz Yahudileri, Fransız Yahudileri, Amerikan Yahudileri, Avusturya Yahudileri ve Selânik Yahudileri vardır, ama bunların tümü YAHUDİ ve her şeyden önce Rus düşmanıdır. Bir barış görüşmesi duyar-sınız, genellikle arkasında bir yerlerde Yahudilik vardır. Türk yanlısı bir konuşma gelir kulağınıza, Türkiye ile ayrı bir barış istemektedir —yine Yahudilik! (İttihat ve Terakki Komitesinin dayanağı)¹⁶» Mektup, I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Orta Doğu'daki İngiliz siyasetinin mimarı olan birinin yar-gılarına ışık tutmaktadır. Yahudilerin her yerde hazır ve nâzır, kâdir-i mutlak oluşları ile etkilenen tek kişi Clayton değildi. O şüpheli olsa bile, ötekiler böyle bir gücün etkisi altındaydılar ve İngiliz Hükümetinin Sionizm'e teslim oluşuna da bu tür kurguların yardımcı olması muhtemeldi: Tarih Musa'sı Klio'gerçekten alaycı bir peridir.*

EK

Gizli

Sir G. Lowther'de Sir C. Harding'e
(Özel ve Mahrem)

İstanbul, 29 Mayıs 1910

Sevgili Charles,

Muhammed Ferid'in İstanbul Formasonlarının Mısır delegesi olarak atanması rivayetinin «İttihat ve Terakki Komitesi ile yakından ilişkili olduğunun söylendiği» konusunda, 23 Nisan tarihli Gorst'un ve 25 Nisan tarihli sizin telgraflarınız, beni Jön Türk hareketi içindeki kıta Avrupa türünden Farmasonluk etkisini size biraz uzunca anlatmaya zorladı. Bu-

* Klio: Tanrı Zeus, Gök Tanrısı Uranos'un kızlarından Mnimosine ile yaşadığı aşk hayatı sonunda, Yunan mitolojisine İlham Perileri diye geçen dokuz tanrıçanın doğmasına sebep olmuştu. Bunlardan biri olan Klio, tarihin esinleyicisi idi. (Ç.N.)

nu özel ve mahrem olarak yapıyorum; çünkü, İngiltere ve Amerika'dakilerin tersine, Türkiye'deki bu yeni Farmasonluk büyük ölçüde gizli ve siyasal bir yapıda. Konu hakkında bilgi tam gizlilik içinde elde edilebiliyor. Bu arada Farmasonluğun siyasal gizlerini açığa vuranlar Mafya'nın eline düşmek korkusu içinde yaşıyorlar. Birkaç gün önce, zenaatinin alâmetlerini açığa vuran yerel bir Mason resmen sıkıyönetim kurallarını çiğnemekle suçlanıp, savaş divanına verilmekle tehdit edildi.

Farkında olduğunuz gibi, Paris'teki Jön Türk hareketi büyük ölçüde Selânik'tekinden ayrı ve onun iç işleyişinden geniş ölçüde habersizdi. Selânik 140.000 nüfusludur. Bunların 80.000 kadarı İspanyol Yahudisi, 20.000 ise dışarıya Müslüman olduklarını söyleyen, Sabetai Leviciler (!), yani Gizli-Yahudilerdir. (Dönme) Yahudilerden bir çoğu, daha önce İtalyan vatandaşlığına geçmişler ve İtalyan localarına bağlı Farmason olmuşlardır. Roma'nın Yahudi Belediye Başkanı Nathan, Masonlukta yüksek bir rütbe sahibidir. Ayrıca, öyle görünüyor ki, Yahudi Başbakanlar Luzzati ve Sonnino, öteki Yahudi Senatör ve Milletvekilleri de Masondurlar. «Eski İskoç» rit'inden geldiklerini ve bu gelenekleri izlediklerini ileri sürmektedirler.

Birkaç yıl önce, şimdi Osmanlı Meclisinde aynı kentin milletvekili olan Selânik'li bir Yahudi-Mason, Emanuel Karasso, Selânik'de İtalyan Farmasonluğu ile ilişkili, «Makedonya Rizorta» adlı bir loca kurmuştu. Bu adamın Türkiye'deki yeni yönetim üzerinde gizli bir yahudi etkisi yaratmak amacı ile Subay ve Sivil Jön Türklere Masonluğu benimsetmek için çalıştığı anlaşılmaktadır. Bunu, görünüşte yalnızca Hamid'in casuslarını atlatmak için, onlara yabancı bir evde toplanmakla, hafiyelik yöntemlerine karşı ülke-dışı sayılma ayrıcalıklarından yararlandıkları locasına sığınma hakkı tanıyarak yapıyordu. Abdülhamid'in casusları bu hareketi öğrenmişlerdi; Temmuz 1908 devriminden kısa bir süre sonra, esrarengiz bir biçimde öldürülen —karanlıkta bir kaza— İsmail Mehir Paşa diye birinin gizlerini öğrenip Yıldız Saray'ına bildirdiği anlaşılıyor. Casuslar, locaya devam eden subayları ve ötekileri saptamak üzere görevlendirilmişti. Bu harekete karşı tedbir alan Farmasonlar, gizli polisleri «birader»liğe

Birikim 45/58

yazmaya başladılar. «Liberté» (Hürriyet) «Egalité» (Musavat) ve «Fraternité» (Uhuvet) gibi kelimelerin Jön Türklerin kullandıkları aynı zamanda İtalyan Farmasonluğunun kelimeleri olmasına karşın, Selânik'teki hareketin özünün Yahudilik olduğu kesindir. Jön Türklerin de İtalyan Farmasonluğunun da kırmızı-beyaz renkleri yine birdir. Temmuz 1908 devriminden kısa bir süre sonra, Komite İstanbul'a yerleştiğinde önde gelen kişilerden birçoğunun Farmason olduğu ortaya çıktı. Karasso önemli bir rol oynamaya başladı. Bu rolün içine Balkan Komitesini ele geçirme başarısı da dahil edilebilir. İster yerli olsun ister yabancı, her türlü Yahudinin, yeni yönetimin coşkun destekçisi olduğu farkedildi. Bu, bir Türk'ün belirttiği gibi, her İbrani'nin gizli Komite'nin gizli bir casusu sayılışına ve hareketin Türk'den çok Yahudi devrimi olduğunun halk arasında söylenmesine başlamasına kadar böyle sürdü. İtalyan Hükümeti, dış temsilcilikte deneyimi olmayan bir yahudi-Mason'u, Primo Levi'yi, Selânik Başkonsolosluğuna atadı. Öteki yurt edinme planlarına karşı Sionizmin gelişmiş bir biçimi olarak görülen Mezopotamya'ya Yahudi göçünü sağlamak için Jacob Schiff ile birlikte Amerikan Yahudilerini etkileyen Oscar Strauss da buraya Amerikan Elçisi olarak atandı. Herhalde biliyorsunuzdur, ortodoks İslâmlık dinsizlikten daha kötü baktığı Masonluğa karşı güçlü bir önyargı sahibidir. 13 Nisan'da (eski takvimle 31 Mart) ayaklanmaların doruğuna varan Komite'ye karşı harekette, bu konu önemli rol oynamıştır. Sözü geçen olaylar henüz yeterince açıklığa kavuşmamıştır, ama o zaman gözden kaçmayan bir şey var: Özel olarak Selânik'ten başkente gönderilen, Kâmil Paşanın ise III. Ordu Birliklerine geri gönderilmesini istediği dört tabur, ayaklanmayı ya da «gericilik eylemi denen olayı» başlatmışlardır ve bunların başında da Selânik'li bir Dönme ve Mason olan Albay Remzi Bey bulunuyordu. Remzi Bey, emri altındaki müfrezelerin hareketleri yüzünden savaş divanına verileceği yerde, Padişah V. Mehmet'in (Reşat) baş yaverliğine getirilmiştir. Karasso, Abdülhamid'e, tahttan indirme mesajını götürülenlerden biriydi. Eski padişah Selânik'e götürüldü, Komite'nin İtalyan Yahudisi Bankerinden birisinin köşküne kapatılarak (Alâ-tini) başına da Remzi Bey'in bir kardeşi nö-

betçi olarak dikildi. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra, Selânik'deki Yahudi gazeteleri, «İsrail'in zâliminden» kurtulduğu yolunda yaygaraya başladılar. Abdülhamit, iki kez Sionist önder Herzl'in çağrılarını kulağını tıkamış, Polonyalı Yahudi göçmenlere ve başkalarına karşı tıpkı bizim Yabancılar Yasasının yaptığı gibi, kırmızı pasaport koyarak Filistin'de Sionist ideallerin gerçekleştirilmesini engellemiştir. 1909 Aralık ayında Hamburg'da yapılan dokuzuncu Sionist Kongresinde, «Türk devriminin bir mucizesi» sonucu, Yahudi dünyasındaki Yurt Edinme Yanlıları ile Sionistler arasındaki bölünmenin ortadan kalktığı açıklandı. Aynı günlerde, Selânikli milletvekili, akıllı, becerikli bir Yahudi Dönmesi ve Farmason olan Cavit Bey Maliye Nazırlığına getirilirken, yine bir Farmason olan Talât Bey'de Dahiliye Nazırlığına atanıyordu. Sadrazam Hilmi Paşa, Mason olmak için başvurdu, ama «işlemleri yürütmedi.» İki yıl süre ile Sıkıyönetim ilân edildi. Savaş divanlarındaki subaylardan birçoğu Farmasondu. Parlamento'ya sıkı bir Basın Yasası'nın geçirilmesi «emredilmişti». Selânik'li bir Yahudi Dönmesi ve Farmason, Basın Bürosu Yöneticiliğine getirildi. (Matbuat Umum Müdürlüğü) Bu çok büyük yetkileri olan bir görevdir. Başındaki kişi, herhangi bir gazeteyi «yeni rejimi ağır biçimde eleştirmekle» («mürteci» diye) suçlayıp yasaklayabilir, başyazarını ya da sahibini savaş divanına verebilir. Komite'ye Osmanlıların iç ve dış işleri ile ilgili fikir veren yarı-resmî Osmanlı telgraf ajansı, Bağdat'lı bir Yahudi'nin yönetimi altında faaliyete geçirildi. Adalet Nezareti Müşavirliğine, Selânikli bir Yahudi ve Mason avukatın atanması için tüm girişimler yapıldı, ama başarıya ulaşamadı. İttihat ve Terakki Komite'sinin İstanbul Merkez Şubesi de bir Selânikli yahudi Dönmesi Mason tarafından yürütülmektedir. Mısırlı bir Farmason olan Prens Sait Halim'in vekâleten atanmasına karşın, bir başka Selânikli Yahudi Dönmesi ve Farmason'un İstanbul Valiliğine atanabilmek için yaptığı kararlı girişimler henüz sonuç vermedi. İstanbul'un Valiliği Fransa'da olduğu gibi büyük yetki içeren bir görevdir. Valinin yetkileri, kentlilerin günlük hayat ve davranışlarını ilgilendirdiği gibi, Meclis'te İstanbul'u temsil edecek milletvekillerinin seçimi ve yerel seçimlerle ilişkili konularda da

Birikim 45/59

büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda, eski Zabıta nezareti yerine «Sûrete Publique» (Emniyet-i Umumiye Teşkilâtı) kuruldu ve hem polisi hem de jandarmayı denetleyen bu kuruluşun başına Selânik'li bir Farmason getirildi. Parlamento'ya ayrıca bir «Cemiyetler Kanunu» geçirilmesi emredilmişti. Böylece, İttihat ve Terakki Komitesi, bu yasaya dayanarak kendine benzeyen Bulgar, Rum vb. cemiyetleri kapatabilecekti; bu susturma sürecinden sonra, kendini gizli devrimci bir cemiyetten yayımlanmış tüzüklerle sözde siyasal bir parti ve toplumsal bir derneğe dönüştürdü.

Bu arada farkedilen başka bir şey de, Makedonya'nın küçükü büyüklü kentlerinde ve başkentte, Farmason localarının mantar gibi bitmeye başladıklarıydı. Başkentte, geçen yılın içinde on ikiye yakın loca kurulmuştu. Daha önce sözde gizli bir cemiyet olmaktan vazgeçen Komite'nin yeraltı çalışmalarını örtmek yolunda, masonluk faaliyetinin gizli tutulmasının kısmen bir araç olarak kullanıldığını anlamak için fazla bir soruşturma da gerekmedi. Bir yeraltı propagandasının yürütüldüğü, önemli görevlerde bulunan memur ve öteki kişilere durumlarının, ilerlemelerinin ve geçimlerinin «birader» olmalarına bağlı olduğunun iyice anlatıldığı görülmektedir. Bazılarında, Mason olduklarında ülkenin ulusal büyüklüğünü etkileyen Mısır, Girit ve öteki sorunların Türkiye lehine çözüleceği, siyasal dünyanın en önemli gizlerinin onlara açıklanacağı, eski İngiliz Kralının kardeşleri olacakları, İstanbul'u ziyaret ettiğinde onun elini sıkıp görüşebilecekleri vb. söylenmiştir. Bu yeni üyelerden birçoğu eskiden kurulmuş olan İngiliz Locası «La Turquie» ye gidip gelmeye başlamışlar, hattâ bazıları locaya katılmayı bile başarmışlardır. Bunları, Mason olmakla bir İngiliz kuruluşuna katıldıklarına inandırmak için her türlü çaba harcanıyordu. Mısır'daki benzerleri gibi, bazı yeni localar, «Eski İskoç» rit'ini sürdürdüklerini söylüyorlar, İngiltere Kralının «Koruyucu»luğunu yaptığı İskoçya Büyük Loca'sından dolayı bir beratları olduğu söylentisini yayarak, tüm Osmanlı sınıflarınca İngiltere'nin adına karşı duyulan güvenden yararlanmaya çalışıyorlardı. Komitenin ordudaki etkisini sürdürmek için de, subaylar Masonluğa alınıyor ve Niyazi Bey'in doğum yeri olan Makedonya'daki

«Rezne» den adını alan bir Binbaşı Niyazi Bey'in kardeşi Osman Fehmi Bey'in üstad olarak bulunduğu locaya kabul ediliyorlardı. Komitenin milletvekili ve senatörlerinden çoğu da Mason oldular ve Dahiliye Nazırı Talât Bey ile Maliye Nazırı Cavit Bey'in ileri gelenleri arasında buldukları «La Constituion» (Kanun-u Esasî) adlı locaya alındılar. Muhalefetteki bazı milletvekilleri, özellikle Araplar, yerel siyasal gizlemlerin ve dümenlerin dışında, bir köşede kaldıklarını görerek ya yeni localar kurdular ya da varolanlara katıldılar. «Ukuvvet-i Osmaniye» ve «Muhibban-ı Hürriyet» bunlardan bazılarıdır. Ardından, İslâmîliğin Sünnî olmayan mezheplerinden olup Farmasonluğa benzer bazı gizli ilkeleri ve örgütlenişi bulunan çoğunlukla Güney Arnavutluk ve Makedonya'da toplanan Bektaşiliğin bir milyona yakın taraftarı Farmasonluğa girme dileklerini belirttiler. Yine de bunlar, bazı Kara Avrupası ülkelerinde karşılanan siyasal nitelikli ve ateist biçime karşı olarak, daha çok Farmasonluğun gerçek ruhu ile harekete geçmişlerdi.

Yukarda sözü edilen localara ek olarak, 1909 ile 1910 yıllarında İstanbul'da şu localar kuruldu: «Vefa-yı Şark»; «Les Vrais Amis de l'Union et Progrés» (İttihat ve Terakkinin gerçek dostları), «Byzantio Risorto» «La Véritas», «La Patrie», «La Renaissance», «Makedonya Rizorta»nın bir şubesi ve Mısır yeraltı siyasetini inceleyenlerin meçhulu olmayan bir ad: «Şafak» (L'Autore) Farmasonluğun Selânik ve Makedonya'daki şebekesi gibi bütün localarında ya doğrudan yönetim olarak ya da yönlendirme bakımından Yahudilerin elinde olduğu anlaşılmaktadır. Rum, Ermeni gibi öteki yerli Hıristiyan ögeleri dışarıda bırakılmış değilse, temsil edilmemektedirler. Daha önce Mısırlı Prens Sait Halim'den söz etmiştik. O, kardeşi Abbas Halim, Prens Aziz Hasan ve öteki Mısırlılar, Fahmetlû Mısır Hidiv'ine duydukları nefretle harekete geçerek, İttihat ve Terakki Komitesine mali yardımda bulunmuşlar ya da kişisel çalışmalarlarıyla katkıları olmuştur. Genç Türkiye Farmasonluğunun Selânik'den başkente atılması sürecinin Mısır Farmasonluğu ile bağlanması, Boğaz kıyılarındaki siyaseti öteden beri belirleyen çapraz akımların bir sonucudur ve biraz da karanlıktır. Masonlar ne olup

Birikim 45/60

önderliğini ve yönetimini yürüttükleri Makedonya kuvvetlerinin başkente girmeleri ile tehlikeli ve gizli bir cemiyet kabul ettiği Masonluğa şiddetle karşı çıkan Abdülhamid'in devrilmesinden bir süre sonra da görüşmeler başlamıştı. Gerekli yetki İtalyan Grand Orient'inden alınmıştı. Ve prens Hasan, Belçika Farmasonluk Yüksek Konseyi'nden Yusuf Sakakini Bey sayesinde elde ettiği özel yetkilerle 33. dereceye yükseltilmiş ve Türkiye Grand Orient'ini kurma görevi almıştı. Bunlar 1909 yılının Temmuz ya da Ağustos ayında oluyordu ve Dahiliye Nazırı Talât Bey'de Üstad-ı Âzamîliğe getirilmişti. Böylece ortaya çıkan şeydu: Makedonya kuvvetlerinin 1909 Nisanında Abdülhamid'e karşı kazandıkları zafer, aynı zamanda İtalyan esinli Farmasonluğun İngilizlerce tanınan Mısır Büyük Loca'sına karşı kazandığı zafer anlamına geliyordu. Makedonya'dakiler gibi İstanbul'daki tüm localar da yavaş yavaş yeni merkeze kabul edildiler. Suriye, Mısır vb. tüm Osmanlı Localarının da Osmanlı Grand Orient'ine bağlanması kararlaştırıldı. Prens Hasan, yanında Sakakini ile bu amacı gerçekleştirmek üzere Mısır'a döndü, ama İdris Ragıp Bey ve ötekiler bu fikre karşı çıkararak ayrıcalıklı vilayetler olan Mısır ile Lübnan'ın (siyasal) Farmasonluk'da bile bağımsız olması gerektiğinde diretiler. Prens Aziz Hasan bunun üzerine, aslında onu elçi olarak gönderen İdris Ragıp bittiği konusunda çelişkili açıklamalarda bulunmaktadırlar.

Mısır Büyük Locasının Üstad'ı ve İskoçya Büyük Loca'sınca da tanındığı söylenen İdris Ragıp Bey, Mısır, Suriye, Filistin ve Lübnan'da birçok locanın kurucusu olduğu gibi, bunlarda üstünlüğü elinde tutmaktadır. Bunlardan sonuncusunda Lübnan'da, büyük sayıda Katolik Masonlar gibi ilginç bir durum ile karşılaşmaktadır.

Muhammed Örfi Paşa da Mısır, Kudüs ve Güney Suriye'de bazı locaların kurucusuydu. İstanbul localarını kendi «sistemi» içine sokmak amacı ile 1909 ilkbaharında buraya geldi. Bazı güçlüklerle karşılaştı ve 13 Nisan ayaklanması olduğunda aceleyle Mısır'a kaçtı. Bu olaylardan bir süre önce, İdris Ragıp İskenderiye'deki İtalyan Loca'sında 17. dereceye yükselmiş olan Prens Aziz Hasan'ı, İstanbul'daki locaları Mısır Büyük Locasına bağlamak üzere görevlendirmişti. Masonların

ile bozuştı, Osmanlı Grand Orient'inin Üstad-ı Âzam'ı olan Talât Bey'den aldığı yönergeler uyarınca, Mısırlı milliyetçi önder Muhammed Ferid'i İstanbul Grand Orient'inin Mısır delegesi olarak atadı. Atama işlemi Tanta'daki bir locada yapılmıştı. Halil Hamada Paşa, «Mukattam» dan Şahin Makaryus ve öteki ileri gelen Mısırlı Masonların Milliyetçilerle arası iyi olmayanları, bu atamaya şiddetle karşı çıktılar. Bu arada Hidiv hazretleri de, siyasal Farmasonluk bağı ile Mısır milliyetçilerinin İttihat ve Terakki Komitesine bağlanması için atılmış bu adımı kınıyordu, ama bir kez yapılan bu atama artık geri alınmazdı. Halil Hamade Paşa çare olarak ayrı bir Mısır «Osmanlı Grand Orient»i kurulmasını, açık koşul olarak da Muhammed Ferid'in buraya Üstad-ı Âzam ya da Loca Başkanı (Grand Venerable) olmamasını önerdi. Mısır'da Osmanlı Grand Orient'inin kurulması ve buna bir Üstad-ı Âzam atanması ile Muhammed Ferid'in İstanbul Grand Orient'inin Mısır delegesi olarak atanması kendiliğinden düşmüş olacaktı. Halil Hamade Paşa şimdi İstanbul'dadır ve Selânik İtalyan locası başkanı, Yahudi milletvekili Karasso'yu kandırıp Talât Bey ile iyi ilişkilerini kullanarak işi sonuca bağlaması için çabalamaktadır. Prens Aziz Hasan ile Muhammed Ferid de İstanbul'a gelmek üzere yoldalar. Talât Bey, Muhammed Ferid'in delege olarak atanmasının gerçek olmadığını, o ve komite arkadaşlarının böyle bir gaf yapmayacaklarını açıklarken muhtemelen Komite'nin bağlantıda olduğu kişilerin baskısı altında, gizleri ortaya çıkmasını diye amaçlı olarak yalan söylediği anlaşılacaktır.

Bu arada Sakanini de Mısır'dan Suriye'ye geçtikten ve buradaki locaları Osmanlı Grand Orient'ine bağladıktan sonra İstanbul'a geldi.

Türkiye Grand Orient'i İttihat ve Terakki Komitesi hele bir Mısır'daki locaları ele geçirip buralara milliyetçileri doldursun; bundan sonraki eğilimi, hiç şüphesiz bir gün Temmuz 1908'de Selânik'de olan ve tüm dünyayı şaşırta patlama gibi beklenmedik bir patlamayı hazırlamak üzere çalışmalarını gizli ve yeraltından yürütmek olacaktır. Bununla ilgili olarak size ilginç bir olaydan söz etmek istiyorum. Bir süre önce, zeki, enerjik, becerikli, ileri gelen Jön Türklere bazılarının

Birikim 45/61

okul arkadaşı ve eski rejim sırasında Abdülhamit'in sarayına kütüphaneci olmak üzere birkaç kez girişimde bulunmuş olan Türkiye'deki Hahambaşı, elçilikten, bir Yahudi Mason için yardım istedi. Adı Ventura olan bu adam, İtalyan vatandaşıydı. Yıllar önce kendini Osmanlı vatandaşı göstererek Sudan'da bir iş kurmuş, bundan sonra da Serdar tarafından Suakim'deki Yahudiler aracılığıyla White adlı bir onbaşı için tütün kaçakçılığına karıştığı ileri sürülerek sınır dışı edilmiş ve rütbesi indirilmişti. Ventura, davasını Karma Mahkemeye götürdü ve buradan Savaş Bakanlığına karşı oldukça kendi lehine bir karar çıkarttı. Fakat, Temyiz kararı bozdu. Hahambaşı, Ventura'nın kurbanı olduğu ileri sürülen bu adaletsizliği ayrıntılarıyla ortaya koyan 200 sayfa yakın bir rapor hazırlamıştı. Benden, yeniden Mısır Mahkemelerinde görülecek olan Ventura davası lehine etkisini kullanması için Sir E. Gorst'a bir tanıtma mektubu yazıp Ventura'ya vermemi rica ediyordu. Adaleti etkileme girişimi olacağından böyle bir davranışta bulunmanın imkânsızlığını belirttim. Ayrıca, adam İtalyan uyrukluymuş. Bir süre sonra, buradaki Yahudi Masonlardan biri, Dr. Farih, yerel İngiliz Mason locasından aldığı tanıtma mektubu ile elçilikteki adamlarımdan birine başvurdu ve yarı tehdit edici bir tonda, Ventura'ya Gorst için tanıtma mektubu verilmesini istedi. Kendisine, sözkonusu kişi İngiliz uyruklu bile olsa, böyle bir şeyin imkânsız olduğu anlatılınca, bu kez hırçınlaştı. Böyle bir adaletsizliğin düzeltilmesi için dünyanın en yetkili güçlerinin, hatta Lordlar Kamarasındaki Yahudilerin işe karıştırılacağını, gerekirse Mısır Hükümetini devirmek için tedbir alınacağını, böylece de İngiltere'nin Mısır'daki durumunun tehlikeye gireceğini söyledi. Adam akıl hastası değil, gayet ölçülü bir dille konuşuyordu.

Çingene asıllı, Edirne yöresinden Kırcaali kökenli Dahiliye Nâzırı Talât Bey ve bir Yahudi Dönmesi olan Maliye Nazırı Cavit, Komitenin gizli gücünün resmî yansımalarıdır. Bunlar, kabinenin sözü geçen yegane üyeleridir ve Farmasonluğun da Türkiye'deki doruk noktalarını oluştururlar. Sakakini niteliğinde birini ajan olarak kullanmaları fazlasıyla şüphe uyandırıcıdır. Bir yıl kadar önce Dahiliye Nâzırı oluşundan bu yana, Talât Bey, bölgelerdeki valilik, Mutasarrıflık, kaymakam-

lık gibi önemli görevlere ya Mason olan, ya Komite'ye bağlı, genellikle de her iki niteliği birden taşıyan kişileri atayarak, imparatorluk çapında Farmason Komitesi ağını örmektedir. Niyet şudur: Kaza ile ya da sıkıyönetimin şiddetli baskısına karşın, şimdiki meclisin büyük çoğunluğu Talât ve Cavit'in Nâzırlık makamlarını tehlikeye sokacak derecede muhalefeti sürdürürlerse, bu kişiler derhal bir hükümet darbesi ile durumu karşılayacaklar, Meclis'i lağvedecekler; bölgelerde Farmason locaları ve Komite'nin klüplerince yürütülecek olan yeni seçimlere gidilerek daha yatkın milletvekilleri seçilecek. Böylece Türkiye'nin görünmez hükümeti Grand Orient, Üstad-ı Âzam-ı da Talat Bey olmaktadır. Eugène Tavernier'nin **Nineteenth Century** dergisinin Nisan sayısındaki yazısında, Fransız Cumhuriyeti, «Grand Orient'in kızı» olarak tanımlanmaktadır. Aynı yakıştırma, İttihat ve Terakki Komitesi'ne de uygun düşmektedir, çünkü Masonlar Komite'ye taraftar kişilerken, Mason olmayan birçok kişi, yani nüfusun büyük çoğunluğu Komite yönetimine gizlice muhalefet etmektedir. Fransız Cumhuriyetçileri ve Farmasonları gibi, bunların da dudaklarından eksik olmayan iki terim vardır: «İrtica» ve «Dinadamı». İlk eğilimleri, İslâm Şeriatını çağdaşlaştırmak ve biçimlendirmek değil, engellemek ve ezmek olmuştur. Önderlerinden çoğu açıktan açığa akılcı oldukları halde bu durumla çelişkili olarak da İslâma bağlılığı siyasal bir silâh olarak kullanmaya, bunu Asya'lı ya da Panislâmist bir ulusal şovenlik yoluna saptırmaya çabalamaktadırlar. Muhalefete karşı hoşgörüsüzdüler ve karşıtlarını yok etmekte kullandıkları ilk yöntem, onları açık vermeye zorlayıp, «mürteci» damgası vurarak başlarını ezmektir. Ulema'dan bazıları Mason olmaya zorlanmışlardır; bu örnekler endişe ve önyargıları ortadan kaldırmak için kullanılmaktadır. Bir Türk, bu süreci «Halkı Yahudi Afyonu ile uyuşturmak» olarak tanımladı.

Yukardaki açıklamalardan ya da herhangi bir biçimde şimdiki haliyle Jön Türk hareketinin yakinen gözlenmesinden, bu hareketin başlıca öteki Osmanlı unsurlarına yani Araplara, Rumlara, Bulgarlara karşı, Yahudiye «Türk» olduğu anlaşılacaktır. Türk, özünde askerdir ve anayasal biçimlerle ırk üstünlüğünü korumaya çalışmakta, bunu da ancak

Birikim 45/62

ordu kanalı ile yapabilmektedir. Gelirinin yarısını yatırdığı orduyu, öteki grupları bir terör havasında tutmak ve karşı çıkmalarını bastırmak için kullanmaktadır. Bir anayasa, bir bakıma ekonomik gelişmeyi içerir, ama Türk'ün ekonomik yapısı en zayıf türdendir ve desteklenmeden bir hafta bile dayanamaz. Başlangıçta Ermenilerin, Bulgarların, Rumların ve Osmanlı Yahudilerinin ekonomik destek görevi yapacakları umulmuştu, ama Jön Türk'ün kendini yalnızca Osmanlı ya da yabancı Yahudilere bağladığı, öteki ırklara yabancılaştığı görülmektedir. Türk kökenli ve aynı biçimde gerçek iş yeteneklerinden yoksun olan Macar'ın, Yahudilerin malî ve ekonomik egemenliği altına girdiği Macaristan' da da aynı sonuca tanıklık ettik. Yahudi, iktisat-öncesi zihniyetli olan Türk'ü tuzağına düşürmüş gibi görünmektedir. Türkiye sınırları içinde İsrail'in kutsal toprakları bulunduğu göre, Yahudi'nin kendine önemli bir yer edinmeye çalışması ve yerini ideallerini gerçekleştirmek, yani, İsrail Zangwill'in **Fortnighth Review** adlı derginin Nisan sayısındaki yazısında açıkladığı gibi, Filistin ya da Babil' de bağımsız bir İsrail devletinin yaratılması için kullanılması çok doğaldır. Yahudi, yıllardır peşinde olduğu amacı gerçekleştirir ve Türklerden Yahudi'lerin Türkiye'ye özgür göçü için izin alabilirse, ayrıca, Rusya ile Romanya'da tutsak kalmış dindaşlarının birkaç milyonunu Mezopotamya'ya transfer edebilirse, bir taşla iki kuş vurmuş olacaktır. Yabancı ellerdeki Yahudilerin «güç kısıtlaması»nın kaldırılmasına karşılık olarak da, Jön Türklere ana dilinden özveri yapmayı ve Türkçeyi kabul etmeyi, hattâ Türk Ulusal borçlarının tümünü ödemeyi önermiştir. (Düyun-ı Umumiye)

Selânik Komitesinin en yetkili üyelerinden biri ve Yahudi aslından olduğu söylenen Dr. Nâzım, yanında Selânikli bir Yahudi dönmesi olan Faik Toledo Bey adlı biri ile İ.C.A. (İngilizcesi / Yahudi Koloni Kurma Derneği) nin Paris Şubesini ziyaret etmişti ve o zamandan beri 200 bin Roman Yahudisini Makedonya'ya, birkaç milyon Rus Yahudisini de Mezopotamya'ya getirmeyi açıkça savunur oldu. **Fortnighth Review** daki yazısında buna değinen İsrail Zangwill, şimdiki Sadrazam Hakkı Paşanın «Konuyu (yani Mezopotamya'da bağımsız bir Yahudi devletinin kurulmasını) Ba-

biâli'ye etkin biçimde önerme açısından güvenilecek biri olması» umudunu belirtmektedir. Hakkı Paşa'ya özel sekreter olarak bir Yahudi verilmiştir ve Paşa bazı Yahudilerin evlerine sık sık gitmektedir, ama Yahudilerin planları henüz gerçekleşmiş değildir. (Şüphesiz, Jön Türkler yüklü askerî harcamalar yüzünden borç alma gereği duyduklarında, borç veren Yahudilerce daha ağır baskılar yapılacaktır. Çok kötü malî koşullar altındayken Abdülhamid, Sionist önder Herzl'den gelen aynı tür önerileri geri çevirmişti. Zangwill de şunları söylerken kafasında aynı fikirler olsa gerek: «Çünkü, Jön Türklerin idrakleri paralarından da az değilse, sanayici olan ve asker-olmayan bir beyaz nüfusun barışçı yollardan denetimine izin vermekle, İmparatorluklarına kazandıracakları yararları yine de akılları yatacaktır.» Zangwill, Osmanlı Paramentosundaki dört Yahudi Milletvekilinin «Korkunç anti-sionist» olduklarını söylemektedir. Herhalde, kelimenin Filistince anlamıyla böyle görünmektedirler; yoksa Mezopotamya anlamıyla böyle değildirler.

Jön Türklerin Türkiye'deki siyasetin bu özelliği, Mezopotamya, Suriye ve hattâ Mısır'da planlanan girişimlerle ilgili kişilerce görmezlikten gelinemez. İstanbul'da bir yıl önce yayımlanmaya başlanan Sionist **Aurore** (Şafak) gazetesi okurlarına, Yahudilere zorla piramitler yaptıran Firavunların ülkesi Mısır'a egemen olmanın, İsrail'in gelecekteki mirasının bir parçası olduğunu tekrar tekrar hatırlatmaktan yorulmamıştır. Yine de Mezopotamya ve Filistin, Yahudilerin son amaçlarıdır. Bu teori gerçekten çok imkansız görünmektedir, ama anlaşılıyorki, bazı idealistler tarafından tutulmuş ve yaygınlaştırılmıştır. Bunların ulaşmaya çalıştıkları ilk amaç, Türkiye'nin ve bu ülkedeki ekonomik yatırımların tümüyle ele geçirilmesidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, ayrıcalıkların verilmesini etkileyebilecek Nafia Nâzırlığının hâlâ bir Ermeninin (Hallaçya'nın) elinde bulunmasına karşın, Jön Türk hükümet mekanizmasındaki bütün hayatî noktalar Yahudiler tarafından ya ele geçirilmiş ya da denetimleri altına girmiştir. Hallaçyan Efendi'nin önceli (selefi) olan bir başka Ermeni görevden uzaklaştırıldığında, bir Yahudiyi ya da Yahudilerin desteklediği bir adayı atamak için kararlı bir girişim yapılmıştı. Ama özellikle Adana'daki Ermeni

Birikim 45/63

kıyımından sonra, Ermenilerin bakanlıkta hiç olmazsa bir kilit noktayı ellerinde tutmaya devam etmeleri gereği duyulmuştu. İki ay önce Halaçyan düştü-düşecek gibi görünüyordu. Ama Talât ve Cahit Beylerin de bulunduğu Locaya girerek Mason olunca, yeni bir hayat şansı elde etti. Şimdiki durumu yine de sallantıda. Kendinden sonraki kişinin ya bir Yahudi ya da ardında Yahudi olan bir Türk olacağına ilişkin söylentiler sürüp giderken, Yahudilerin mali olarak destekledikleri **La Jeune Turc** adlı gazetesinin de sürekli ve ağır saldırılarına hedef olmaktadır.

Jön Türklerin Türkiye'deki Meclislerde tek başına egemenliğini sürdürmek konusu ile yakından ilgilenen Yahudilerin muhtemel rakipleri Ermeniler, Rumlar vb. ile Türkler arasındaki anlaşmazlığın alevlerini canlı tutmakla da aynı derecede ilgilendikleri ortadadır. Bu arada Yahudinin yeni rejime karşı olmayacağı çıkarsaması da yapılmalıdır. Tarihî ilginçliği bir yana, Yakın Doğu'nun yan sorunlarıyla doğrudan ya da dolaylı bağlantıları olan Türk Devriminin bu özellikleri, bir hayli tartışılmıştır. Yahudiler, Rusya'dan ve Rus Hükümetinden nefret etmekteydiler ve İngiltere'nin şu günlerde Rusya ile dost olması, Yahudilerin Türkiye ve İran'da İngiliz karşıtı olmalarını bir ölçüde etkileyici bir olgudur. Almanların bunun pekâla farkında olduğu kanısındayım. Yahudi, ekonomik çıkarlar sağlanması ve İsrail ideallerinin bir gün gerçekleşmesi karşılığı Jön Türk'e beyni ile, iş yatırımları ile, Avrupa basınındaki büyük etkisi ile, para ile yardım edebilir. Öte yandan da Jön Türk, sıradan bir Batılıya şovençe görünecek bir tutum içinde ve hızla, genel Asya uyanışının bir parçası olarak ulusal bağımsızlığını yeniden kazanıp, herkese ilân etmek ve Avrupa'nın vesayetinden kurtulmak istemektedir. Yahudiler Jön Türklere paraca yardımda bulunmuşlar, böylelikle onların üzerinde bir hâk elde etmişlerdir. Fakat bu hakkı korumak için en azından 'ulusal' düşerinin gerçekleşmesi yolunda Jön Türk'e destek ve yardım sağlar gibi görünmek zorundadırlar. Gizli ve kaçak yöntemler her ikisi için de gereklidir. Doğulu Yahudi, gizli güçleri yönetmede uzmandır ve Kara Avrupası türünden siyasal Farmasonluk, hareketin iç yüzünü saklamak için en etkin güvence ve paravana olarak seçilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi,

Masonluğun Türkiye'deki yeni biçimi, dış görünüşle, İstanbul'da elli yıl önce kurulmuş olan Britanya, yani İskoç Localarının üyeleri ile «kardeş olmuştu». Fakat Britanya locaları kısa süre içinde çoğu Yahudilerce yönetilen yerel locaların, gerçek Farmasonluğun sokağa dökülmüş bir taklidinden başka bir şey olmadıklarını sezmeye başladılar. Sonunda İskoçya Büyük Locası, bunların «sahte» olduklarını açıkladı. Bunun sonucu olarak da İngiliz Locası her şeye kâdir nâzırlar Talât Bey ve Cavit Bey'in de içinde oldukları tüm yeni Masonlara kapılarını kapattı. Türkiye'nin ordularını, maliyesini, sıkıyönetimini, Parlamentosunu, kısacası bütün İmparatorluğunun yazgısını denetimi altında tutan Cavit Bey doğal olarak bu «İngiliz terslemesini» haksızlık diye kabul etmişti, çünkü belki sonuçta daha az İngiliz yanlısı olabilecek bu davranış çabucak yayılmış, koridorlarda fısıldanmaya başlanmıştı. «Bu aşağılama karşısında hiddetten çılgına döndükleri» söylenmiştir, ama bunun kabinenin bize karşı dostluk siyasetini kökten değiştirmesini gerektirecek bir etmen olduğunu düşünmek için bir neden yoktur. Belki onlara bir şans daha tanıyabilir ve yerel locaların Kahire, İskenderiye vb.'de aynı yeraltı çalışmasını sürdüren Mısırlı Farmasonlarla ilişkide olan ya da bunlara sempati duyan bazı üyelerinin aşırı fikirleri ya da siyasetleri hakkında pek az fikir sahibi olduklarını veya somut olarak hiçbir bilgileri bulunmadığını varsayabiliriz. Bir Mason Arap Milletvekili geçenlerde, Mısır'daki İngilizlere ve Hidiv'e karşı olan gruplarla çalışan buradaki bazı aşırı şoven Masonlar hakkında, bunların art fikirlerinden birinin, propaganda yoluyla, Osmanlı filusunun İskenderiye'de sık sık gövde gösterisi yapmasıyla, düzensizlikleri kışkırtarak huzursuzluğu beslemekle, sonunda Hidiv Hazretlerinin «Kara El» tarafından yok edilmesi ve İran'daki son hanedan değişikliği çizgisinde, Halim kolundan birinin Hidiv'in oğlunun haibi olarak atanması olduğunu düşünmek için haklı nedenleri bulunduğunu söylüyordu. İttihat ve Terakki Komitesinin sözü geçen olayda İranlılarla işbirliği yaptığı ve onları kışkırttığı bellidir ve şimdi, geçenlerde Mason olan yeni İran İşgüderi (Maslahatgüzarı) Feracullah Han ile bir İran Grand Orient'inin kurulması sorunu vardı. Böyle düşünceleri olan şoven

Birikim 45/64

Jön Türk tipi, «Asya Milliyetçisi»dir ve ona yardımcı olan bir Avrupa Hükümetine karşı ne kadar şükran duyguları olursa olsun, «özgür olmak için haklı bir savaş veren» Mısır ya da Hindistan'daki öteki Doğululara yardım etmeyi, Avrupa'nın «egemenliği»nden kurtulmalarına destek olmayı «vatan severce» bir görev olarak kabul eder. Komite'nin siyaseti duygusal hesaplarla yönetilmemektedir. Jön Türklere yaptığı hizmetler için teşekkür bekleyen herhangi bir devlet, çok yanlış bir hesap yapıyor olacaktır.

Bağdat Milletvekili ve Komite'nin dış işlerinde uzmanlaşmış kişilerden biri Babanzade İsmail Hakkı Bey'in Kahire'de Osmanlı Yüksek Komiserliğinde Rauf Paşa'nın emrinde çalışan Hikmet Bey adında bir kardeşi olduğu söyleniyor. Şefinin dürüst davranmasına karşın, Hikmet Bey'in çoğunlukla Suriyeliler aracılığı ile, Muhammed Ferit ve öteki milliyetçilerle şüphe verici ilişkileri olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı başkentindeki bazı başka yayıncılar gibi, Yahudilerin mali destek sağladığı **Jeune Turc**, zaman zaman Mısır konusunda aşırı İngiliz karşıtı yazılar yayımlıyor. Yazarlarından biri, adı Celâl Nuri olan genç bir Giritlidir. Kendisi Komite üyesidir ve Komite senatörlerinden Nuri Bey adlı birinin oğludur. Bir başka yazar da, Seyfettin T. Gastowtt adlı bir dönme Polonyalıdır. Gastowtt'un Akabe olayı ve sonrasında Kahire'de iyi tanınan bir Alman Yahudisi, Oppenheim ile bir zamanlar para ilişkileri olmuştur. Seyfettin To Gastowtt, kısa bir süre önce İstanbul'da Hüseyin Hasip adlı bir Mısırlı ile «Kürsi-i Mille» (**La Tribuna des Peuples**) adlı Türkçe ve Fransızca yayımlanan bir pan-İslâmîst yayın organı çıkarmaya başladı. Bu yayının amacı, Hindistan, Mısır, Rusya, Tunus, Cezayir, vb. deki ezilen milyonlarca din kardeşinin Genç Türkiye müslümanları ile dayanışma duygularını uyandırmak ve geliştirmek olarak açıklandı. Gazete, Avrupa siyasetinin müslümanlığa ve Asyalılara karşı olduğunu, Türklerin aldatmaca dolu Avrupalı dostluğuna umut bağlamamaları gerektiğini öne sürüyor. İngiltere için de, Ahmet Rıza Bey'in sözlerini yenilemekte: «L'écrasement De l'Empire Ottoman augmentera et consolidera sa force en Egypt et en Arabie» (Osmanlı İmparatorluğunun ezilmesi onun —İngiltere'nin— Mısır ve Arabistan'daki gücünü artıracak ve sağ-

lamlaştıracaktır.) Hüseyin Hasip Bey, burada Mısır Milliyetçilerinin bir tür sözcüsü durumunda ve bazı genç milliyetçilerinin Türk okullarına alınmasıyla ilgileniyor. Erkek ardeşi de Muhammed Ferit ile çalışıyor.

Bu durumda Genç Türkiye'nin muhtemel eğilimleri nedir? Sivil temsilcileri, bir zamanlar ayda üç Osmanlı Lirası maaş ile telgraf memuru olarak çalışan Talât Bey, on lira maaşla okul müdürü olan, şimdinin Maliye Nazırı Cavit Bey, Abdülhamid için sayfası dört kuruşa Türkçeye roman çevirisi yapan **Tanin'in** yayıncısı, milletvekili Hüseyin Cahit Bey... Doğal olarak bunların ilk tepkileri başkalarını kendi düzeylerine indirmek olmuştur, hâlâ da öyledir. Otuz milyon nüfuslu bir İmparatorlukta, Türk olanların sayısı 6 milyon kadar. Öteki milletten kişilere de özgürlük ve eşitlik tanınan gerçek anayasal bir yönetimde, azınlıkta kalan Türkler, ötekilere (Araplar, Rumlar, Bulgarlar vb.) göre hem zekâ ve eğitim, hem de iş nitelikleri açısından zayıf olduklarından, yutulup gideceklerdir. Üstün ırk olarak durumlarını ancak savaşta nitelikleri, yani ordu ile koruyabilirler. Başkent ile parlamentoya ancak sıkıyönetimle egemen olabilmekte. Ermeniler, Adana kıyımları ile sindirilmiş, Rumlar dehşet içinde, kirgin bir sessizliğe gömülmüşler, Bulgarların siyasal hayatları, küplerinin ve derneklerinin zorla kapatılması yüzünden parçalanmıştır. «Haşşa» Hıristiyan unsurlar için bu kadar söz yeter. Türk ordusu, şimdi başkaidiran Müslüman Arnavutları «yerle-bir» ediyor. Sıraları gelince, Kürtlerle Arapları da aynı yazgı beklemekte, Türk, zekâsı ya da ticarî başarısı ile parlayamayacağından, iç güdüsü onu, üstünlüğünün askerî «etkinlik» ile ortaya koymaya itiyor. İmparatorluğu, içte sessiz bir boyun eğmeye dönüştürmeyi başarırca, İran, Mısır, Yunanistan, hattâ belki de Bulgaristan'a karşı şovençe bir siyaset benimsemeye eğilim gösterecektir. Şimdi bu isteğini, iyi bir çözüm için hâlâ Avrupanın iyi niyetini gerektiren Girit sorununa ilişkin hesaplarla ilgilenerek içinde saklamaktadır. Bu konuda iyi bir çözüme ulaşılmaması, ancak Mısır vb. konusunda aynı başarıyı elde etmek için Türk'ün iştahını kabartmaya yarayacaktır. Fakat bütün bunlar, şu andaki ekonomik gelişmesi ile orantısız bir orduyu beslemek için gereken parayı ona sağlayan Avrupalı, özellikle Ya-

Birikim 45/65

hudi sermaye sahiplerine bağlıdır. Şimdilik Türk meşrutiyeti (anayasal rejimi) bir sahtekârlıktır, ama geleceğe baktığımızda, Türklerin gerçek anayasal bir yönetim altında, üstünlüklerini kaba kuvvet yoluyla nasıl sağlayabilecekleri, çözümü olmayan bir sorun görünüyor. Buna karşın, Jön Türkler kendilerini uyanan Asya'nın önderi olarak kabul ediyorlar, «Şimdi Rusya ile İngiltere'nin bencil, egemenlik siyasetleri ile tehlikede olan» İran'ın, doğmaya başlamış özgürlüklerini korumakla kendilerini görevli sayıyorlar. Batı Azerbaycan'daki faaliyetlere, Genç İran encümenleri ile yeraltı bağlantıları, 1906'da Fas'da olduğu gibi, İran'da Alman müdahalesine karşı ve Kafkas devrimcileri ile sürdürdüğü serüvenci siyaset de bundan dolayıdır. Rusya'daki Yahudiler ve Ermeni (Taşnak) aşırı devrimcileri ile de ilişkileri vardı. Huzursuzluğu, içte değişim isteyen akımları besleyip, Rusya'yı zayıflatmak, zararsız duruma getirmek istemektedir. Bu arada Yahudilerin yardımı ile, Turan kökenli Macar biraderi ile kırıştırmakta, bir yandan da Afganistan ve Hintli müslümanlar arasında bir duygudaşlık akımı uyandırmaya çalışmaktadır.

Kısmen Yahudi Masonluğun etkisiyle, kısmen de Fransızcanın Levant'da yaygın tek Avrupa dili olması yüzünden, Jön Türkler Fransız devrimini ve onun tanırsız, yerle-bir edici yöntemlerini taklit etmişlerdir. Fransız devrimindeki gelişmelerin Fransa ile İngiltere arasında şiddetli bir çekişmeyi doğurmuş olması gibi, Türk devrimi de aynı çizgide gelişecek olursa, kendini aynı biçimde, İngiliz idealleri ve çıkarları ile çelişir durumda bulabilir.

Şimdiye kadar ki Jön Türk siyaseti, Osmanlıları ve özellikle Suriyeli olan Arapları hemen hemen tümüyle yabancılaştırmıştır. Bunlar, Rumlar, Bulgarlar vb. Türkiye'de gerçek anayasal bir yönetimin kurulması umudunu yitirmişler, Türk'ün ağır pençesini üzerlerinde hissederken, Arap çıkarlarını savunmak üzere çevrelerinde bir toplanma merkezi aramaktalar. Türkten hoşlanmıyor ondan nefret ediyorlar. Akılca ve kültürce ondan üstün olduklarına inanıyorlar. Türkleştirmeye boyun eğmeyecekler, Sionizm'den ve Suriye ile Mezopotamya'da olacak bir Yahudi istilasından korkuyorlar. Ama çöller, diyalekt ayrılıkları ve irksal birleşebilme yeteneksizliği

onları ayırıyor. Bunlardan bir kısmı gözlerini gizlice bir «Arap Hükümeti» olarak Hidivliğe çevirmişler, bir gün İngiliz koruması altında tüm Osmanlı Araplarını merkezci olarak etkileyecekleri umudunu besliyorlar. Birçoğu için bu fikir kesin biçimini almıştır. Bazılarında ise ya biçimlenmek üzeredir ya da biçimlenmeye başlamıştır. Ama bunların tümü, aşırı Mısır milliyetçilerinin ne kendilerine ne de yöntemlerine sempati duymaktadır. Bazıları da İngiliz tarafından tanınan Büyük Mısır Locasının, siyasal Masonların «sahte» Mısır localarını kendi kanadı altında toplamak için çabalaması gerektiğini öneriyorlar. Böyle bir düşünce elbette saçmadır ve elbetteki siyasal olmayan Britanya Masonluğunun gerçek ilkeleri hakkında bunların yalan yanlış anlayışlarını ortaya koymaktadır. Ve muhtemelen Mısır'daki İngiliz Masonları, İngiltere ve İskoçya'daki Büyük Locaların yönergelerine uyarak, Masonluğu siyasal eylemleri için bir paravana olarak kullanan «sahte biraderleri» ile her türlü ilişkiden kaçınmak zorunda kalacaklardır. Yukarıda sözü edilen, yerel Masonlarımıza ilişkin tüm olaylar ve yorumlar, gizlilik güvencesi verilerek yine Masonlardan alınmıştır. Ama kendi türündeki bütün gizli siyasal örgütler gibi, bu da tedirgindir ve gizlerinin ortaya çıktığını sezindiğinde, kendisini daha da derinlere gömmek eğilimindedir. Bu yüzden, sizden bu belgenin çok gizli olarak işlem görmesini rica ediyorum. Birçoğu Kahire'yi ilgilendirmektedir ve sanırım, bunları gizliliklerini koruyarak, Gost'a iletirsiniz. Tahran'ı ve belkide Hint Hükümetini ilgilendirebilirler. Çünkü Hintli müslümanlara Jön Türk hareketinin Yahudiler ve tanırsız siyasal Farmasonluk tarafından ciddi olarak etkilendiği el altından anlatılabilirse, bunun sonucu aşırı şoven Jön Türklerce yürütülen etkin bir İngiliz karşıtı Pan-İslamizm propagandası için karşı tedbirlerin alınması olacaktır.

Alman meslektaşımın Yahudilik ve Latin Masonluğunun Komite'yi ne derece etkilediğinin farkında olduğuna ve Jön Türk siyasetinin bu özelliği hakkında Hükümetine gizli olarak bilgi verdiğine inanıyorum.

En içten dileklerle
Gerard Lowther

Not: Yukarıda, İskoçya Büyük Locasının, Masonluğunun «sahte» olduğunu açıkladığı

Birikim 45/66

yeni «Osmanlı Grand Orient»ini tanımayı reddettiği belirtilmişti. Fakat öğrendiğime göre, İngiltere Büyük Locasının yeni Türk kuruluşunu kabul etmesi yolunda çalışmalar yapılarak, bu engelin ortadan kaldırılması isten-

mektedir. Mısır Masonluğundaki ilginç gelişmelerin ışığında, İngiltere Büyük Locasının da İskoç kardeşinin izinden giderek, siyasetin böylesine boyadığı bir kuruluşun doğuşuna karşı çıkması istenir.

Birikim 45/67

¹ Ali Fuat Türkgeldi'nin anılarından B. Lewis'in bir yazısından aktarılmıştır: (Doğu ve Afrika Etüdleri Okulu Bülteni XXIII, cilt (1960) S. 147): «Kâmil Paşa ötedenberi İngiliz taraftarlığıyla müstehir ve bu meselede onların müzaheretine muntazır olduğu halde İngilizlerden hiçbir muavenet görememesini İngiltere Sefiri Lavter (Lowther)'in gevşekliğine hamlederek 'Nerede Vayt (White) nerede Küri (Currie)? Bu adam tembel, tenperver' diye şikayette bulunuyordu.»

Ali Fuad Türkgeldi, *Görüp İştiklerim* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1951), 2. bas., sh. 75.

² Gwendolen Cecil, «Salisbury Markizi Robert'in Hayatı» II. cilt, 1921, s. 320.

³ Bkz: Örneğin, Cromer'in 1896'da İstanbul'daki Avusturya Temsilcisi Baron Calice ile görüşmesi üzerine raporu, Osmanlı İmparatorluğuna karşı İngiliz siyaseti tartışılırken, Cromer son yıllarda kamu oyunun görüşünde bir değişiklik olduğunu belirtiyordu. «Özellikle», diye ekliyordu, «Mısır'ı işgal ettiğimizden bu yana, birçok etkili gazete, Rusların İstanbul'dan uzak tutulmalarının, İngiltere için Avusturya'ya göre daha az önem taşıdığına diyeti.»

Cromer'den Salisbury'ye, Kahire, 2 Aralık 1896, Forergu Office (Dış İşleri Bakanlığı) F.O. 633/6 (Cromer belgeleri no. 267. Alıntılar ve el yazmaları belgelerinden, izni ile alınmıştır.

⁴ Salisbury'den Rutland Düküne, E. Kedourie'nin «İngiltere ve Orta Doğu» adlı eserinde (1956) s. 21.

⁵ Kedourie, aynı eser, s. 33.

⁶ F.O. (Dış İşleri Bakanlığı Arşivi) 800/193B (Lowther belgeleri) Lowther'den Nicholson'a, 5 Mayıs 1911, ekte Fitzmaurice tarafından bir muhtıra, ayrıca bkz: F.O. 800/193B 26 Nisan tarihli aynı kişiden aynı kişiye, yine Fitzmaurice savunması yolu.

⁷ F.O. 800/193 (Lowther belgeleri) Lowther'den Harding'e 6 Temmuz 1909.

⁸ F.O. 800/80 (Grey belgeleri) Fitzmaurice'den Tyrell'e 5 Kasım 1912.

⁹ Hardinge Belgeleri, cilt 20, s. 230 ve 235, Cambridge Üniversitesi kütüphanesi, Lowther'den Harding'e, 19 Nisan ve 27 Nisan, 1910. *Nineteen Century* Fransız Farmasonluğu üzerine yeni bir yazı yayımladı. Bkz. Ek.

¹⁰ F.O. 800/193B (Lowther Belgeleri) Lowther'den Nicolson'a, 13 Mart 1913.

¹¹ Lowther'in mektubundaki ayrıntıların Fitzmaurice tarafından verildiği konusunda pek şüphe yoktur. Mektupla Fitzmaurice'in yukarıda sözü ge-

çen 1911 tarihli muhtırası arasında büyük benzerlik göze çarpmaktadır.

¹² F.O. 800/193A Hardinge'den Lowther'e 26 Haziran 1910 tarihli mektubunun bir kopyası iştirilmiştir. Ek'te verilen bu kopyadır. Lowther'in mektubunun orijinali Hardinge Belgeleri içinde çıkmamıştır. Lowther, Hardinge ve Nicholson'a yazdığı mektupların kopyalarını küçük deftere geçirmiş fakat sözü geçen mektubun kopyası bu defterlerde de bulunmamıştır. Bu da, Mektubun Lowther'den Hardinge'e o derece gizli yazılmış olmadığı, Fitzmaurice tarafından rapor olarak yazılıp, elçiden Daimi Sekreter Yardımcısına yazılmış bir mektup biçimine sokulduğu şüphesini kanıtlayabilir. Hardinge, anılarında, «Parlementer Hükümetin yönetimi altında Türkiye, kararlı bir elin siyasetini denetlemesine ihtiyaç duyuyordu; fakat duruma egemen olan gizli Yahudi Komitesi ve yardımcılarının yönetimi altındaki Ordu'ydu.» diye yazmıştır. *Old Diplomacy* (Eski Diplomasi), 1947, s. 175.

¹³ Allan Cunningham, «Yanlış At? —Birinci Dünya Savaşından önce Türk-İngiliz ilişkileri üzerine bir çalışma» St. *Antonys Papers* No: 17, 1965, s. 75

¹⁴ Dördüncü şüpheli ad, aynı zamanda Lowther'in mektubunda da geçen, Yusuf Sakanini idi. Kahire'de yazılmış bir haberalma bülteninin, Sakanini'nin aslında yıllar önce Mısır'a yerleşmiş bir Hıristiyan aileden geldiğini bilmezmiş gibi görünmesi de dikkate değer. *Bulletin* onu, Fransız himayesinde, belirsiz kökenli ama büyük ihtimalle Suriyeli bir Yahudi, İskenderiye'de oturuyor, Farmasonluğu Levant'ın değişik kesimlerinde yayar ve sonradan Hidiv olan, hesabına casusluk yaptığı Aziz Hasan Paşa (Prusya-Türk eğilimli Mısır Prensi) ve öteki önemli kişilere esrarlı hizmetler sunarak yaşadı» diye tanımlamaktadır.

¹⁵ F.O. 882/25, Arab Bulletin, No: 23, burada alınan pasajlar 294-96 ve 298 inci sayfalardadır.

¹⁶ Wingate Belgeleri, Sudan Arşivleri, Doğu İncelemeleri Okulu, Durham Üniversitesi, 139/1. Jön Türklerin Yahudi-Mason niteliklerine, Dış İşlerinin Tarih İşleri Dairesi tarafından, Barış Konferansına katılacak İngiliz Delegasyonunun kullanımı için hazırlanan ve sonradan basılan el kitaplarından birinde de değinildiğini söylemeye değer sanırız. *Mohammedan History* adlı kitabın (1920) 57. sayfasında, şunlar öne sürülmektedir: «İttihat ve Terakki Komitesinin Pan-İslamizm siyasetinde ciddi olabileceği, çeşitli bakımlardan reddedilmiştir. Her şeyden önce, Komite önderlerinin istisnasız Ma-

son oldukları belirtilmiştir. Böylesi bir dind fanatiklik, Masonluğun ilkeleri ile çatışmaktadır...» Yine aynı kitabın 80. sayfasında da, «Selânik Yahudileri, İttihat ve Terakki Komitesi'nden ayrı düşünülmez.» denilmektedir. İlk yorumu yapan, Sir Thomas Arnold ikinci ise Arnold J. Toynbee idi. Bu el kitaplarının derleyeni, G.W. Prothero tarafından yapılan listeye bkz. F.O. 370/245 L455 ve

L959/14/405. Yeni bir yazar, Prof. Z.N. Zeine, bu tip yorumlar ve benzerlerini kabul etmiş görünmektedir. Kendi hesabına, Yahudi ve Mason bağlantıları yüzünden, «Arap Müslüman liderlerinin İttihat ve Terakki Komitesinin içtenliğinden şüphelendiklerini»de ekleyerek yanlısını pekiştirmektedir. Oysa, bu kabul ile ilgili hiçbir kanıt yoktur. bkz: *The Emergence of Arab Nationalism*.